

Krüptosporidioos

Krüptosporidioos on zoonoos, mis kahjustab inimese seedetrakti, sapiteede ja hingamisteede limaskestast ning mitut liiki loomi (veiseid, lambaid, närilisi, koeri, kasse jm), linde, roomajaid ja kalu.

Krüptosporidioos on levinud kogu maailmas – Euroopas ja Põhja-Ameerikas on selle leviku sagedus gastroenteriiti nakatunud inimeste seas 1%-4% ning Aafrikas, Aasias, Lõuna- ja Kesk-Ameerikas 3%-20%.

Nakatamise riskirühma kuuluvad alla kahe aasta vanused lapsed, lasteasutuste lapsed ja töötajad, loomafarmide töötajad, veterinaarid, toidukäitlejad, nakatunud inimeste lähikontaktsed, rasedad naised, oro-anaalset sugühet praktiseerivad inimesed ja krüptosporidioosi endemilistesse maades reisivad inimesed ning immuunpuudulikkusega inimesed.

Haigustekitaja

Inimese krüptosporidioosi tavalised tekitajad on protozoidid *Cryptosporidium hominis* ja *Cryptosporidium parvum*'i veise genotüüp. Harvem põhjustavad inimeste nakatumist *C. canis*, *C. felis*, *C. meleagridis*, *C. suis*, *C. muris* ja *C. andersoni*. Haigustekitajate ootsüstid on suure nakatamisvõimega.

Nakkusallikas

Nakkusallikaks on haige inimene, nakatunud veised, lambad, sead ja muud põllumajandus- ning koduloomad (eeskätt noorloomad).

Levimine

Haigustekitajad levivad fekaal-oraalsel teel – haigelt inimeselt tervele inimesele temaga lähedal kokkupuutumisel, loomalt inimesele (näiteks looma/linnu farmide külastamisel või seal töötamisel, samuti lemmikloomadelt), joogivee, toorpiima või toidu kaudu. Inimene võib nakatuda ka oro-anaalse sugühte ajal.

Ootsüste võivad edasi kanda veelinnud, putukad ja kärbsed ning saastada toiduaineid ja vett. Haiguse ohtlikud levitajad on ootsüstide kandjad, kellel puuduvad haigusnähud, kuid kes eritavad roojaga ootsüste – nendeks on eeskätt toidukäitlejad. Haigustekitaja läbib nakatunud inimese organismis arengutsükli, mille tulemusena väljutab nakatunud inimene roojaga nakatamisvõimelisi ootsüste ehk munatsüste ning mis säilivad nakatamisvõimelistena väliskeskkonnas mitu kuud. Inimene võib end korduvalt ka ise nakatada.

Krüptosporidioosi puhangud tekivad seoses saastunud joogivee või toidu tarbimisega ning fekaalidega saastunud järvede, supluskohtade ja basseini vee juhuslikul alla neelamisel. Puhangud on esinenud ka üleujutuste, tugevate vihmade ja lume sulamise perioodil, mil fekaalidega saastunud pinnavesi või reovesi satub joogiveereservuaaridesse.

Inkubatsiooniperiood

Lõimetusperioodi pikkuseks on 1-12 päeva (keskmiselt 7 päeva).

Haigusnähud

Krüptosporidioos esineb sageli asümptomaatilises haigusvormis, mistõttu nakatunud inimene on ohtlik ja kaasinimestele märkamatu haigusetekiitajate levitaja roojaga. Haigustekitajad paljunevad peamiselt niude- ja tühisooles ning kõige rohkem eritub neid roojaga haigusnähtude kõrgperioodil. Ootsüstide eritamine võib kesta kaks-kolm nädalat. Sümptomaatilise haigusvormi haigusnähtudeks on tugev vesine kõhulahtisus

ning palavik, isutus, iiveldus, oksendamine, kõhukrambid ja kõhuvalu, mis kaovad ajutiselt ning võivad korduvalt ilmuda. Haigel võib kujuneda ohtlik vedelikukaotus. Immuunpuudulikkusega inimestel võib krüptosporidioos kulgeda pikaleveninud või äkkvormis haigusena, mis võib lõppeda surmaga. Sapiteede põletiku korral esinevad koletsüstiidi nähud. Vahel võivad kaasneda ülemiste hingamisteede põletiku nähud.

Ennetamine

Nakatamise ennetamise meetmed on: 1) käte pesemine, 2) rooja ja loomaeritiste ohutu eemaldamine, 3) joogivee keetmine vähemalt 1-2 minutit (joogivee desinfitseerimine ei hävita ootsüste), 4) nakatunud toidukäitlejate eemaldamine töölt, 5) nakatunud laste eemaldamine lasteaiast või koolist, 5) nakatumise ennetusmeetme järgimine looma/linnufarmides töötamisel või nende külastamisel.

Ootsüstid hävivad a) kuumutamisel +60°C temperatuuril 5 minutiga ja +72°C temperatuuril ühe minutiga ning b) suplus/basseinivee töötlemisel ultraviolettkiirguse või osooniga. Enamik ootsüste on resistentsed klooriühendite vastu.

K. Kutsar